

Kr 30,00

NR. 1-1994
35. ÅRGANG

SPRÅKLIG SAMLING

GITT UT AV

LANDSLAGET
FOR
SPRÅKLIG
SAMLING

SPRÅKLIG SAMLING

Redaksjon: Arne Torp (ansv.),
Helge Gundersen, Pål Styrk
Hansen, André Karlsen og
Harald Støren

Bladpengar: 110,- pr. år.

Adressa til laget og bladet:

Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo
Postgiro 0803 5163787

Utgitt med støtte frå Norsk kulturfond.

Utgitt av:
LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Leiar: Helge Gundersen
Svalev. 4
1182 Oslo

Medlemspengar (inkluderer bladpengar):
Kr. 125,- pr. år;
for skoleelevar, studentar og pensjonistar:
Kr. 75,- pr. år.

Redaksjonelt

LITTERATURPRIS OG LITTERATURSYN

Vi deler ut en litteraturpris som vokser for hvert år. Den vokser i penger; Tomas Refsdal har gitt nye 150.000 til fondet, som nå lyder på en halv million. Ingen tvil, Tomas Refsdals litteraturfond øker mest. Hans betydning for laget kan ikke overvurderes, vi skylder Refsdal stor takk.

Den vokser i betydning for den som får den. Det er fint med verbal heder, men store ord aleine holder ikke liv i skrivende mennsker. Store penger gir større tyngde i lommeboka, mulighet til å skrive på heltid, større oppmerksomhet i den litterære offentligheten.

Og prisenes betydning for laget øker. I vår multimedietid er det hard kamp om folks oppmerksomhet. Ledere forbrukes, politikeres levetid forkortes og avisenes førstesider forjæveliseres. Litteraturpris med penger er en måte å nå ut til en litterær offentlighet på. Og dit ønsker vi å nå, der ønsker vi å høres, markedsføre språksynet vårt, statuere vår ideologi. Og det har vi klart gjennom de siste 12 års tildelinger, vi har etablert

oss med en pris som teller blant de litterære prisene, sjøl om vi ikke akkurat dominerer mediebildet.

Spørsmålet er om vi kan nå lengre. Som Geirr Wiggens artikkel i dette nummeret viser, har prisen tidligere ikke bare vært tildelt skjønnlitterære forfattere, men gått til både visesangere og saksprosaforfattere, til og med til Kirsten Langbo for barnetimen for de minste! Også dagens prisvedtekter, sist justert i 1987, åpner for slike tildelinger — valget er vårt.

Spørsmålet er om vi når lengre på den måten, om språksaka har mulighet til å tilrane seg større oppmerksomhet idagens mediebilde, og om vi med ei tildeling som bryter med den skjønnlitterære linja vi har følt de siste 15 åra, vil kunne ødelegger den statusen vi måtte ha oppnådd i litterære kretser.

Formelt er det sentralstyret som avgjør hvem som hvert år får prisen, men prisjuryen, som oppnevnes nettopp av sentralstyret, kommer med ei innstilling som naturlig nok har mye å si. Det er delte meninger i jury og sentralstyre om hvilken retning litteraturprisen bør ta, og vi inviterer derfor til meningsutveksling i bladet om saka.

Pål Styrk Hansen

Styret i LSS 1994-95

Sentralstyret

Helge Gundersen, leder
Pål Styrk Hansen, nestleder
André Karlsen, sekretær
Eric Papazian, kasserer
Harald Støren, styremedlem
Ivar Hundvin, styremedlem
Ruth Vatvedt Fjeld, styremedlem
Arne Torp, varamedlem
Thomas Hoel, varamedlem
Torun Gulliksen, varamedlem

Landsstyret

Magne Aksnes
Gulbrand Alhaug
Einar Flydal
Arne Kjell Foldvik
Ernst Håkon Jahr
Svein Lie
Åshild Rykkja
Helge Sandøy
Knut Western
Geirr Wiggen

Varamedlemmer til landsstyret

Rolf Theil Endresen
Johs. Fosså
Anne-Ma Grønlie
Eskil Hanssen
Tomas Refsdal
Thore A. Roksvold
Egil Røssaak
Rakel Seweriin
Jon Vidar
Lars S. Vikør

Redaktør: Arne Torp

Revisor: Johs. Fosså

Språklig samlings litteraturpris 1993 til Per Petterson

Foto: W. Gunnesdal

Forfatteren **Per Petterson** er tildelt Språklig samlings litteraturpris for 1993. Prisen er de årlige rentene av **Tomas Refsdals litteraturfond**, i år **34.000 kroner**, og deles ut hvert år til en forfatter/skribent som bruker et radikalt, folkelig bokmål. Petterson fikk overrakt prisen ved en høytidelighet i Oslo 09.12.93, med presse og innbudte gjester til stede.

Per Petterson er Oslo-gutt og debuterte i 1987 med no-

vellesamlinga *Aske i skoa, sand i munnen*, en debut kritikerne hadde mange godord om. I 1989 kom romanen *Ekkoland* der han følger opp unggutten Arvids opplevelser. Pettersons siste bok, *Det er greit for meg* fra 1992, har stoff fra det samme drabantbymiljøet som den første boka, men representerer ei fornying både i tematikk og synsvinkelbruk.

Prisjuryen, som har bestått av Tove Berg, Ragnar Baarvedt, Anne-Ma Grønlie, Reidunn Guldal og Pål Styrk Hansen, sier om årets prisvinner at han gjennom bøkene sine tegner et vakkert, men samtidig desperat bilde av unggutten Arvid. Han forteller i en humoristisk, direkte og usminka tone, samtidig som følelsen av tragedie aldri er langt unna. Medlidende, men aldri sentimentalt får vi innblikk i guttens opplevelse av nærhet og avgrunn i familien. På samme måte er skildringa av 18 år gamle Auduns fysiske og mentale kamp for verdighet blotta for klisjeer, og vi opplever drabantbyvirkeligheten i forfatterens eget, svært poetiske språk.

Språklig samlings litteraturpris blei første gang delt ut i 1963, da til Mikkjel Fønhus. I 1982 blei Tomas Refsdals litteraturfond oppretta, og året etter kunne vi for første gang overrekke en pengesum sammen med prisen. Sia den gangen har prisvinnerne vært Erling Pedersen (83), Tove Nilsen (84), Einar Økland (85), Karin Sveen (86), Ingvar Ambjørnsen (87), Mari Osmundsen (88), Arvid Hansen (89), Kim Småge (90), Jom Michelet (91) og Laila Stien (92).

Tale til prisvinneren ved overrekkelsen

Av Pål Styrk Hansen

I 1988, etter at vi hadde overrakt litteraturprisen vår til Mari Osmundsen, ga Thorleif Grue meg ei tynn, lita bok med en forhutla figur i svart-hvitt på forsida, og presterte å si at denne forfatteren burde få Språklig samlings litteraturpris om et par år - altså forlagsfyr'n beint fram markedsførte forfattere fra sin egen i antal noe tynne stall overfor et seriøst prisjury medlem! Nåja, jeg blei ikke så veldig støtt, Per Petterson leverte ei solid lansering av seg sjøl som kandidat til prisen med debutboka si, og har i de fem åra som har gått, begeistra mange flere enn oss i prisjuryen med bøkene sine.

Men kanskje ikke så mange som fortjent? Jeg veit ikke hvilken divisjon PP ligger i når det gjelder salgstal, men ganske mange av dem jeg har snakka med i tida fram mot denne utdelinga, kjenner ikke til forfatteren og har ikke lest noen av bøkene hans. På Bærum bibliotek, for eksempel, viser utlånet av

Pettersons bøker at han er en helt gjennomsnittlig, ukjent norsk prosaforfatter, sjøl om etterspørselen tok av i en periode etter at han hadde vært der ei uke i høst og møtt publikum.

Det sier sjølsagt noe om åssen den litterære offentligheten i dag fungerer, du har en elitedivisjon over l. divisjon, og har du først blitt lansert i elitedivisjonen, trekker du liksom publikum uansett åssen du spiller. Og publikum gir penger, som igjen gir mulighet til å kjøpe seg fri på dagtid ...

Ja, jeg skal ikke dra den parallellen noe særlig videre, bare understreke at vi ser på det som viktig å kunne gi et bidrag til litterær, og forhåpentligvis også pekuniær, forløsning.

Og den som har gitt oss muligheten til å dele ut mer enn språkblomster her i dag, er den pensjonerte jernbanearbeideren Tomas Refsdal på Rjukan. Han tok kontakt med oss for 15 år sia og ville gi et bidrag til lagets arbeid for ett norsk, folkelig

skriftmål. Resultatet blei et litteraturfond som bærer TRs navn, og som vi deler ut de årlige rentene av. Fondet var opprinnelig på 100.000 kroner, men Refsdal har seinere gitt ytterligere 400.000, sånn at det nå er på 500.000 kroner.

Prisen blei delt ut første gang i 1963, og gikk da til Mikkjel Fønhus. Sia den gangen har den stort sett vært delt ut hvert år, til prosaforfattere, lyrikere, visedikere og sakprosaforfattere, til forfattere av voksenbøker såvel som til barnebokforfattere.

Trass i at prisen i alle år har vært forsøkt behørig lansert fra vår side, for eksempel med en av lagets seniormedlemmer, Halldis Moren Vesaas, til å overrekke den, og altså sia begynnelsen av 80-tallet med en ikke ubetydelig pengesum, har den ikke vært av dem som har skapt de store oppslaga i mediene, tvert imot, den har vel heller drukna — kanskje nærmest blitt holdt under vann. Det har iallfall ikke hatt sammenheng med kvaliteten til de forfatterne og skribentene som har fått prisen, men må forklares, trur jeg, med at vårt ståsted i *språksaka* ikke har vært anerkjent hos kulturens formidlere og bevarere. Dette har vi sett er i ferd med å endres, kanskje fordi stadig flere av da-

gens kulturjournalister er oppvokst uten opprivende språkstrid med tilhørende traumer knytta til a-former. Men sånn til advarsel, Per Petterson, mot hva du nå kan bli utsatt for av de av *sprogets* korsfarere som fortsatt er oppegående:

Språklig samling har premiert Jon Michelet for udannet sprog. Ikke verst. Eller er noen verre? ("Sorry" - Aftenposten 29.11.91)

Nå er landets største avis redd for at prisfloraen gjør at vi er i ferd med å prise oss til døde. Da Tove Nilsen fikk prisen i 1984, sa ho at vi satte for *liten* pris på hverandre her i landet. Nå har jo ho vist seg å ha taket på prisjuryer av ulike avskygninger, men vi vil også hevde at gode bøker er verdt god oppmerksomhet, den anerkjennelsen en pris gir en forfatter, er med på å gi grunnlag for kunstnerisk vekst.

Så Per Petterson, med håp om at prisen vil oppleves som en skikkelig anerkjennelse og inspirasjon til fortsatt kunstnerisk vekst og flere gode bøker, motta det handfaste beviset på Språklig samlings litteraturpris for 1993, en sjekk på 34.000 kroner.

Litteraturprisen til Per Petterson

Juryen grunngir sitt valg.

Mitt første møte med forfatteren Per Petterson starta med noe som likner vegring, ja, jeg våger å kalle det ulyst! Det skjedde seint på høsten, året var 1987, og leselysten min (et effektivt middel mot høstdepresjonene) hadde ført meg inn i en bokhandel og til flommen av nye bøker.

Debutanter er jo alltid interessante, men ofte så uforløste, så ufullendte! De skjærer bare appetitten, stiller ikke den alvorlige sulen på litteratur, som av og til overmannen en.

Og innimelom stablene med fikse of feite utgaver lå ei lita, uanselig bok med et forfatternavn som var tilsvarende anonymt (*Per Petterson!*). Boka ville ganske sikkert ha gått meg hus forbi, om det ikke var for tittelen, *Aske i munnen, sand i skoa*, en prektig, sugende tittel. Og da var det at også jurymedlemmet i meg våkna; en slik tittel kunne bety noe interessant i vår uopp-løselige jakt på verdige kandidater til litteraturprisen.

Problemet var at jeg akkurat denne dagen ville lese ei ny bok etter *lystprinsippet*, og ikke av profesjonelle eller faglige grunner. Men akk, plikten vant over lyst!

Og nettopp derfor åpna jeg boka med en slags *vegring*. Ja, rett og slett *ulyst*. Det gikk fort over. Nesten med en gang! For her var ikke mye uforløst eller ufullendt.

Gjennom ti korte, tett sammenvevde noveller møter vi sek-såringen Arvid som vokser opp på Veitvet i Groruddalen, i et arbeidermiljø som Petterson skildrer i et saftig og frodig, radikalt bokmål, et perfekt språklig redskap for å formidle dette miljøet. Og språkbruken virker slående bevisst og gjennomarbeida, som en organisk, uløselig del av tematikk og miljøskildring.

Siden den gangen har Per Petterson vært plassert på juryens venteliste B.

Kritikerreaksjonene på debutboka var også stort sett svært

positive, og flere omtalte nettopp *språket*: F.eks. omtalte anmelderen i Aftenposten forfatterens «Sprogsikre skritt» inn i litteraturen, og han føyer til (sitat): «Petterson er helt ut genuin i sin bruk av «Oschosk», men han bruker ikke sin sosiolekt som politisk kjennetegn, eller som uttrykk for tilhørighet *utenfra*. Han bruker sitt sprog helt ut kunstnerisk ....»

Andre trakk fram den bevisste *enkelheten* i uttrykket, i «disse snakkesalige tider»(!), og den klare strukturen i et «Polert» språk. «Petterson må ha brukt pusseskinnen godt før han leverte inn tekstene», sto det i Arbeiderbladets melding og Per Petterson svikta ikke «fansen», den lille flokken (ja, jeg inbiller meg at vi var relativt få!) ville ha *mer*, når vi hadde opplevd en forfater med så tydelig talent. For både romanen *Ekkoland*, som kom ut to år seinere, i 1989, og *Det er greit for meg*, også roman, fra 1992, viser oss nye sider av det samme miljøet.

Og i den samme suggestive, men knappe og kresne stil, med viltre, men også vare skildringer av pubertet og sårbarhet (fasaden er tøff, men kjernen så myk!), viser Petterson oss ulike strategier for å overleve i en streng virkelighet.

Fantasien er avgjørende, særlig for en som skriver realistisk, sa du til «Bokbladet» da den siste boka di kom ut, og nå siterer jeg deg videre fra samme sted: «Poenget er jo ikke å skrive om sånn som det var, men om sånn som det kunne ha vært. Der ligger realismens styrke. Men du må jo ha noe å skrive om, og der ligger livet til god hjelp».

Jeg håper du enda har mye opplevd liv som enda ikke er nedfelt i bok. Jeg venter spent!

På vegne av juryen ønsker jeg deg lykke til, både med livet og skrivinga, og gratulerer med prisen!

Anne-Ma Grønlie
Juriedlem

Intervju med prisvinneren

Av Pål Stryk Hansen

«Hvis jeg ikke blir forfatter, blir jeg et ulykkelig menneske!» lar Per Petterson 18 år gamle Audun fra Veitvedt i Oslo si i den siste romanen sin, *Det er greit for meg* (1992), og legger til at det er det eneste som er sant i denne boka i den forstand at det er forfatteren sjøl det gjelder. 18 år gammel bestemte Petterson seg nemlig for å bli nettopp forfatter. Og debuterte omtrent 18 år seinere med *Aske i skoa, sand i munnen* (1987), også det ei bok fra drabantmiljøet på Veitvedt. Mellom disse bøkene kom *Ekoland* (1989).

Vi sitter på Bristol 12. desember og prøver å få noen ord aleine med prisvinneren. Ikke det at det var noen overveldende sammenstimling av journalister, bare Klassekampen. Og så jeg, i et raskt rollebytte fra småhøytidelig prisoverrekker (det følger faktisk svær høytid med å dele ut 34.000 kroner!) til relativt avslappa hobbylitterær kvasijournalist med eneansvar for Språklig samling nr 1/94 og flere intelligente og ferdigskrevne spørsmål på ark - skal den revolusjonære journalisten aldri bli ferdig med min mann? Klassekampen har vel åpen linje til dissa (tidligere) revvolusjonære forfattere året rundt, kunne ikke jeg få dominere litt nå? Surfe litt på den varmebølja sjekken på Pettersons venstre innerlomme måtte ha skapt?

Men nei, journalist Helgheim smatta på pipa, snakka hjemmevant med sin medkader og noterte flittig. Klassekampen svikter for øvrig aldri prisutdelingene våre, reportasje hver gang. Iallfall når prisen går til Oktoberforfatter. Og det har den ofte gjort. Og det har kanskje med det å gjøre at vi har sammenfallende språkinteresser, Klassekampen og jeg? Nåja, Helgøy skriver nynorsk, og ikke alle ml-ere jeg kjenner, er spesielt opptatt av språksaka. Men likevel, skal du lese radikalt bokmål sånn til daglig, utenom sportssidene i et par Oslo-aviser, er Klassekampen helt klart tingen... Filosoferer jeg mens drøset går. Jeg trenger meg på:

Fartstid som litterær ml-er, Per Petterson, er du født og oppvokst innafør bevegelsen og med den litterære ml-estetikken?

Jeg har iallfall vært i miljøet i mange år. Og jeg var ganske aktiv i diskusjonene om litteraturens funksjon i samfunnet. Men det å gå med en forfatter i magan og ha så vellykka litterære forbilder som Dag Solstad og Edvard Hoem, det var heller forstyrrende enn forløsende, ja, rett og slett trykkende. Jeg prøvde å skrive ei bok, prøvde å svare opp til idealene, men det gikk ikke i det hele tatt. Klarer ikke å finne fram til mitt eget språk, prøvde liksom å skrive en *annens* bok.

Var det tøværet i ml-bevegelsen på slutten av 1970-tallet som gjorde at det løsna?

Nei, det var ikke så enkelt. Jeg måtte fortsatt på en måte "vente ut" stoffet. Jeg jobba i industrien i 6 år, og trivdes med det, men fikk ikke rom til å tenke, til å jobbe med det litterære stoffet i meg. Det var frustrerende. Så tok jeg et år på bibliotekskolen, og så kom bokhandlerjobben på Tronsmo. Da først fikk jeg tid til å tenke i produktive litterære baner. Da kom den første boka etter hvert.

Hvordan var veien fram til bevisst språkbruker?

Tung. Da jeg gikk på skolen, hadde jeg følelsen av å være uten språk, iallfall uten skriftspråk. Nynorsk blei jeg opplært til å hate, og det jeg skulle skrive på bokmål, ga ikke noe rom for *mitt* språk. Så når jeg har tatt fram gamle, uferdige manus, har jeg måttet rette opp mye. Jeg har kjørt ei beinhard linje for å få til *muntlighet* i språket mitt. Det har vært noe av nøkkelen. Jeg har lytta meg fram til forma, prøvd den ut i skrift, sett om den funker. Slitt med det, egentlig, jeg har vært konsekvent muntlig, men likevel prøvd om formene funker i teksten. Det er *litteratur* det dreier seg om, skal ikke være noen språklig perfekt avhandling. Så det må funke, gjør det ikke det, ofrer jeg forma og konsekvensen.

Har du registrert spesielle kommentarer til språkforma di fra anmelderne, for eksempel?

Ja, stadig vekk. Men de har vært positive, faktisk fra alle hold. Med ett kjedelig unntak, som imidlertid ikke traff spesielt godt, syns jeg. Anmelderen hadde gjort jobben så dårlig at han kalte Veitvedt for Manglerud i bokmeldinga si.

Gjennom åra har vi oppdaga at forlaga ofte opptrer som norminstanser på en måte som ikke akkurat oppmuntrer til bruk av radikalt bokmål. Åssen skjøtter Oktober konsulentjobben overfor deg som forfatter, syns du?

Jeg fått grønt lys hele veien for språket mitt. Det er klart jeg har fått forslag til stryking av overflødige ord og så videre, men det har hele tida gått på det litterære, og det har ikke fungert som noen normtvang...

Pipa til Helgheim har gått ut, prisvinneren snakker løs, folk står og tripper lydløst på Bristols grønne hotellteppe og vil ha Pettersons signatur i ei bok de har sikra seg, intervjueren har for lengst mista både tråden, initiativet og oversikten over egne notater. Dette skal ikke bli bare lett!

Språklig Samlings litteraturpris

(Denne artikkelen blei først trykt i Språklig samling 4/89, 1/90)

Hvert år blir det delt ut ei rekke priser for kunstneriske og kulturpolitiske prestasjoner Norge. Litteraturprisene aleine er flere enn jeg har oversikt over, og bare få får slik offentlig oppmerksomhet at de kan sies å være allment kjente. Mange av prisene er det ideelle organisasjoner som deler ut, og de ønsker naturlig nok med sine priser både å fremme den saka de står for og markere seg i den allmenne kulturpolitiske bevisstheta i samfunnet og å hedre og oppmuntre en eller flere personer som med sin litterære innsats representerer de ideene eller bidrar til de bevegelsene som organisasjonene vil fremme. Landslaget for språklig samling er en slik ideell organisasjon, og litteraturprisen det deler ut, må vurderes på den bakgrunnen.

Betyr det at den er «lettere» — dvs. mindre seriøs, mindre betydningsfull, mindre verd respekt og oppmerksomhet — enn de «større» og «tyngre» prisene, som offentlige organ (f.eks. departement eller Norsk kulturråd) eller sterke økonomiske interesseorganisasjoner (f.eks. bransjeorganisasjoner for bokhandlere og forlag) står bak, og som media vier etter måten stor oppmerksomhet? I det offentlige kulturpolitiske ordskiftet har noen stundom uttrykt skepsis til mange av de prisene som deles ut for litterære og andre kunstneriske innsatser, nettopp fordi de kan mistenkes for å skulle tjene andre formål enn de litterære (og andre kunstneriske) kvalitetene de honorerer. I denne omtalen av Språklig Samlings litteraturpris vil jeg legge vekt på å få fram åssen litteraturprisutdelingene er grunnlagt, dvs. hva det er for kvaliteter som er honorert. I den sammenhengen er det også et poeng å notere seg hvem som har vært medlemmer av prisjuryene, dvs. hvilken bakgrunn/hvilke kvalifikasjoner de har som har valgt ut prisvinnerne. Og endelig har det interesse å se på prisvinnernes egne holdninger til prisene de er tildelt: Er de enige i prisjuryenes tildelingskriterier? Sluttes de seg til det verdisynet tildeling bygger på?

Fra en helt annen synsvinkel er det naturlig å spørre seg om prisen har endra karakter i tråd med de språkpolitiske justeringene landslaget som helhet har gjennomlevd i løpet av sine 30 år. Jf. endingene i landslagets lover og prinsippprogram, særlig de som fant sted i 1977, da det med den fornya oppmerksomheta om og interessa for «Østlandsk reisning» (den første samnorskorganisasjonen (1916—26)) skjedd ei tilsynelatende forskyving av oppfatninga av grunnlaget for den framtidige samnorsken fra de eksisterende bokmåls- og nynorsknormalene til fellesdraga i de levende folkemåla (dialektene i bygd og by) med særlig vekt på de nedvurderte måla i de folkerike østnorske landsdelene.

Prisvinnerne

Litteraturprisen er blitt delt ut i alt 19 ganger i perioden

1963—1989, til å begynne med noe uregelmessig, fra midten av 70-tallet årlig (så nær som i 1981). Prisvinnerne har vært forfattere både ved enden og ved begynnelsen av sin karriere, kjente og mindre kjente. De har vært poeter, dramatikere og romanforfattere, essayister og sakprosaforfattere. Like mange er forfattere av barne- og ungdomslitteratur som av bøker som passer best for voksne. Det er nynorskbrukere og bokmålsbrukere, enda de som bruker et folkelig («radikalt») bokmål, er i flertall. Både kvinner og menn er representerte, men ikke jamt før de siste ti åra. Variasjonen er med andre ord stor i flokken av prisvinnerne. Men de har det til felles at de holder et høgt kvalitetsnivå på de områda de har vært virksomme. De har alltid vært valgt ut blant mange aktuelle kandidater:

1963: Mikkjel Fønhus	1982: Dag Solstad
1964: Åsta Holth	1983: Erling Pedersen
1966: Kåre Holt	1984: Tove Nilsen
1969: Elling M. Solheim	1985: Einar Økland
1972: Hans Børli	1986: Karin Sveen
1973: Monrad Norderval	1987: Ingvar Ambjørnsen
1974: Rolf E. Stenersen	1988: Mari Osmundsen
1976: Stein Ove Berg	1989: Arvid Hanssen
1977: Gutorm Gjessing	1990: Kim Småge
1979: Olav Dalgard og Kirsten Langbo	1991: Jon Michelet
1980: Vidar Sandbeck	1992: Laila Stien
	1993: Per Petterson

Prisjuryene

De som har funnet fram til prisvinnerne og valgt dem ut blant de mange gode forfatterne som har vært kandidater, har støtt vært særskilt litteratur- og språkkyndige.

Landslaget for språklig samling har alltid hatt mange språkkunne i medlemsflokk. I den grad landslaget har hatt noen allmenn språkpolitisk styrke, har den vært å finne nettopp i høge faglige kvalifikasjoner hos mange medlemmer og tillitsvalgte. Likevel har språkpolitisk engasjement ikke vært noen kvalifikasjon for å bli medlem av prisjuryen. Bare ved noen få høve har sentralstyret sjøl fungert som jury. Ellers har styret i landslaget av og til hatt en representant i juryen, og ved prisutdelingene har det vært vanlig at en av talene er blitt holdt av styreformannen. Men bare om formannen også har vært litteraturkyndig (med de to-tre unntaka jeg nettopp har antyda), har han eller hun vært den eneste som har grunnlagt pristildelingene. Prisjuryene har ellers alltid hatt medlemmer som har kunnet vurdere litterære kvaliteter, dvs. enten erfarne forfattere, framstående litteraturforskere og litteraturpedagoger eller flere av begge disse to kategoriene. I spissen for den første prisjuryen stod såleis Halldis Moren Vesaas. Kåre Holt var og medlem av den juryen, som ellers

bestod av lektorene Svein Hofseth og Arthur Tøra og rådmann Theodor Broch. I seinere juryer finner vi, ved sida av styrelederne, bl. a. professorene Bjarne Birkeland og Helge Rønning, forfatteren og skolestyreren Ola Jonsmoen, og litteraturforskerne og -lektorene Tom Christophersen, Per Bache, Anne-Ma Grønlie og Jakob Skauge, førsteamanuensis i norsk ved Norsk journalisthøgskole, Thore Roksvold, og den kjente norskpedagogen og NRKmedarbeideren Ragnar Baartvedt.

Prisen og prisutdelinga

Prisene er blitt delt ut i representative omgivelser Oslo, enten i sentrale hotell, i forlagshus eller i organisasjons- eller institusjonslokaler som Lektorenes Hus, så nær om da Elling M. Solheim fikk prisen. Han var bundet til senga og fikk prisen overrakt ved en høytidelighet heime hos seg sjøl. Det har vært høgtidelige tilstelninger med taler og enkel servering. Til stede har naturligvis prisvinnerne og prisjuryene vært, likens reprentanter for landslagets styre og for forlaga prisvinnerne er knytta til (i regelen forlagssjefene). I varierende grad har også kulturjournalister fra presse og kringkasting være til stede, og ikke sjelden er begivenhetene blitt referert i NRKs nyhetssendinger og/eller omtalt i form av reportajer fra eller intervju med prisvinnerne i egne kulturprogram.

Sjølve prisen har dermed ikke minst vært den oppmerksomheta de utkåra forfatterne er blitt vist, og de gode ord prisjuryenes begrunnelser har inneholdt, med andre ord: sjølve hederen. Som mer handfaste hedersbevis er det i alle år blitt overrakt et kunstverk av ett eller annet slag, gjerne et maleri, en radering, tegning, et kunsthandverksprodukt. Fra og med 1982 har prisen også omfatta en pengesum som har tilsvart den årlige avkastninga av Tomas Refsdals litteraturprisfond, kr 10.000 i 1982 stigende til kr 32.000 i 1988 og kr 36.000 i 1989. Også i økonomisk forstand er Språklig Samlings litteraturpris etter hvert kommet til å bli betydelig.

Tomas Refsdals litteraturprisfond

Rjukanmannen Tomas Refsdal er en av hedersmedlemmene i Landslaget for språklig samling, aktiv sia starten i 1959—60. Som pensjonist overrasaka og gledde han landslaget med en gave på kr 100.000, som han ville skulle være fondsmidler for litteraturprisen. Denne store donasjonen blei overrakt landslaget under landsmøtet 16. november 1980. Seinere har Refsdal økt fondsmidlene to ganger, først med kr 100.000 til, så med ytterligere kr 50.000, slik at fondet nå består av en kvart million kroner. (Pr. 1.1.94 har Refsdal gitt til sammen 500.000 kroner.)

Med opprettelsen av Tomas Refsdals litteraturprisfond blei det formulert statutter for bruken av rentemidlene som litteraturpris. Av dem går det fram at det først og fremst er god bruk av levende folkemålsformer i bokmålet prisen bør knyttes til. Den livgivende kjelda til ethvert skriftspråk og til god skriftspråklig kunst ligger der den alltid har ligget: i det levende, folkelige talemålet. Det er det gode forfattere og diktere har lånt øre til, fra Wergeland og Ibsen til Solstad, Økland og Osmundsen i vårt språk-

samfunn. Nynorskbrukere trenger også påminning om det, enda nynorsken pr. definisjon bygger på fellesdraga i dialektene. Men framfor alt trenger bokmålet og bokmålsbrukerne å holde kontakten med de folkelige talemåla, sjølve de norske morsmåla, for ikke å stivne til. Ifølge statuttene for Tomas Refsdals litteraturprisfond er Språklig Samlings litteraturpris framfor alt tiltenkt forfattere som bidrar til å utvikle skriftspråket slik gjennom sin litterære kunst.

Pris-begrunnelsene

Helt fra den første prisutdelinga i 1963 til i dag er det de litterære kvalitetene i ei bok eller et forfatterskap som har gitt grunnlag for valget av prisvinner. At forfatternes språkbruk har vært slik at den peker fram mot et felles norsk skriftspråk — et samnorsk —, at den viser at folkemålsformene har litterær bærekraft, eller at den gir styrke og verdighet til språkvarianter som det ellers hefter hånflir, skam eller mindreverd ved, er også blitt framheva, men bare som sekundære, om enn ikke uviktige, kriterier. Språklig Samlings litteraturpris har altså støtt vært nettopp det: en pris for litterære kvaliteter, ikke først og fremst en språkpolitisk pris. Det er det viktig å streke under, for det er forståelig om noen trur det motsatte. Litterære vurderinger er på den andre sida også vurderinger av språk og språkbruk, for litteratur er først og fremst språk: Det er språket som er litteraturens råstoff og språkbruken dens arkitektur. Slik sett er altså motsetninga mellom litterære og språklige omsyn falsk.

Hovedgrunnvinga for pristildelingene har altså vært 1) god litterær kvalitet, 2) en språkbruk som peker framover mot et mulig framtidig samnorsk skriftspråk og, knytta til dette språkpolitiske aspektet, 3) bruk av og statusheving for utbredte og sosialt underkjente norske morsmålsformer. Her kan det være på sin plass å stille sammen sentrale deler av de talene som har vært holdt ved prisutdelingene. Det skulle gi et godt inntrykk av hvor likt vurderingsgrunnlaget har vært gjennom snart 30 år, trass i skiftende språkpolitiske grunnsyn i landslagets arbeid ellers.

Om prisen sa Haldis Moren Vesaas, som delte den ut første gang, at den «skal gis til ein forfattar som skriv på eit språk som peiker framover mot det norske språket som Språklig Samling og mange med dei ønsker eingang må bli det einaste her i landet.» Ho syntes litteraturprisen var en god ide av to grunner: «—for han oppmuntrar og stimulerer dei som skriv ved at han viser at det skrivne blir verdsett», og «fordi den fortel at Språklig Samling har innsett noko svært viktig ved språkutviklinga. Det nyttar ikkje å leie våre to språk nærare inn mot kvarandre dersom det viser seg at ingen diktar i sitt verk følgjer den rørsla— eller foregrip den rørsla, vil eg seie, for før vi prøver å nærme bokmål og nynorsk til kvarandre, må vi søke inn til diktarverda og der finne garantien for at det går an. Finn vi ingen slik garanti, kan vi likså godt gi opp. Diktarane har no eingang sitt liv, sin gjerning meir knytt til språket en nokon annan. Eit språk som er ubrukbart for dei, er ubrukbart i det heile. Språklig Samling har, ved å innstifte denne prisen, vist at dei veit det. Det er altså ein diktar

som i sitt verk går god for at ei framtidig språkleg samling her i landet er muleg, dei har ønskt å hedre på denne måten . » Denne dikteren hadde dermed, mente Halldis Moren Vesaas, den store oppgåva attåt det å skape god litteratur, «å hjelpe inn i verda den samnorsken som blir så ille utskjelt jamvel før han har teki til å sparke inne i mors liv.»

Dette siste er et godt språkpolitisk poeng, for samnorsken fins ikke, men er et framtidsmål. Det er blitt understrekt gang på gang under litteraturpris-tildelingene. Bare en prismottaker, biskop Monrad Norderval (1973), har fått høre at han «forteller på et språk som i beste forstand er samnorsk». Ellers er det forfattere som «spiller på det norske språk i den retning som Språklig Samling arbeider for», som Rakel Seweriin sa det i talen sin til Kåre Holt i 1966, som har fått litteraturprisen. Det er de som følger «Wergelands-lina», som Jakob Skauge sa om Elling Solheim i 1969: «Når du bruker di heimbygds språk, så følgjer du den lina heilt ut. Å sette hederlighets stempel på småmannens språk er også, i vidaste forstand, å slå eit slag for menneskets verdighet. Vi i Språklig Samling føler at vi står på line med deg . » (. . .) «Det er slike diktarar som viser oss at vi har rett til å drive arbeidet vårt, og gir oss tru på det.» Det er slike som nok ikke skriver samnorsk, men som gjennom sine bøker viser at talemålet må være grunnlaget for et levende skriftspråk, som Thore Roksvold sa om til Vidar Sandbeck i 1980.

Og det er særlig de nedvurderte østlandske folkemålsformene som er sett som grunnlaget for framtidnorsken, akkurat slik «Østlandsk reisning» såg det først i dette hundreåret. Det streka Ola Jonsmoen under i sin tale til Hans Børli i 1972, altså før revisjonen av prinsippprogrammet for landslaget i 1977, og det gav Roksvold uttrykk for i talen til Sandbeck i 1980.

Ellers er det det språklige mangfoldet som har vært understrekt i pristalene: «Vi håper at gjensidig respekt og toleranse vil åpne menneskenes forståelse for den mangfoldighet som kan dyrkes fram i et felles norsk skriftspråk», sa Rakel Seweriin i 1966. Kirsten Langbo fikk høre i 1979 at ho fikk prisen bl.a. fordi ho har vist «åssen det å bruke dialekt i seg sjøl gir stoffet liv», og for «hennes arbeid for å gi barn et sunt og naturlig forhold til dialekter.» Ragnar Baartvedt sa i 1987 at «Utdelinga av prisen er en hyllest til krafta i det språklige mangfoldet», og at «Ingvar Ambjørnsen er med på å gi makt til det levende språklige mangfoldet i landet vårt.»

Men både Åsta Holth i 1964 og Mari Osmundsen i 1988 fikk høre at det først og fremst er den litterære kvaliteten i tekstene deres som hadde gjort dem fortjent til Språklig Samlings litteraturpris. Med unntak av et par av pristildelingene på 1970-tallet er det verket eller det forfatterskapet som prisen er knytt til, blitt kommentert litterært, enten i en tale for seg eller som en del av juryens ene tildelingstale.

Når en, som jeg har gjort her, stiller sammen alle jurybegrunnelsene for de 19 pristildelingene fra 1963 til i dag, er det påfallende hvor konsekvent de samme utvalgskriteriene er blitt handheva, og hvor likt prisjuryene har resonnet.

Prisvinnernes holdninger

Det har naturligvis aldri blitt stilt språkpolitiske krav til prisvinnerne, verken til uttalte holdninger før de er blitt valgt som prisvinnere, eller til språklig-stilistiske eller holdningsmessige forpliktelser som følge av pristildelinga. Mari Osmundsen svarte kontant nei i 1988, da ho blei spurt om ho kjente seg språkpolitisk forplikta av prisen ho hadde fått. Det skulle da også bare mangle.

Jeg vil tru at en del av prisvinnerne, særlig på 80-tallet, knapt hadde hørt om Landslaget for språklig samling og litteraturprisen det deler ut, før de sjøl fikk vite at de hadde fått den. Men det har aldri skjedd at noen har takka nei til den. Alle har sagt seg glade for den. Mange har holdt en takketal, og noen har gitt uttrykk for språkpolitiske synspunkt i den forbindelsen.

I 1966 sa for eksempel Kåre Holt bl.a.: «Å oppdage at det gikk an å skrive det en sa — det ble en opplevelse i livet mitt, en opplevelse og en frigjøring.» (...) «...på nær sagt alle målfører her i landet—og det er mange— er det skrevet mesterverk som vi andre bare kan tøyse oss etter så godt vi kan.» (...) «... i våre klartenkte øyeblikk skjønner vi likevel at den mindreverdige måten de andre uttrykker seg på, likevel er en del av vår språklige fortid— og en framtid for norsk språk.»

Elling M. Solheim skreiv diktet «Framover», som er ei sterk hylling til samnorsktanken og den sosiale patos den rommer. Det står å lese fremst i jubileumsboka Språklig samling på folkemåls grunn (red. av Lars S. Vikør og G. Wiggen, Novus forlag, Oslo 1979.)

Hans Børli satte Språklig Samlings litteraturpris svært høgt. I takketalen sin i 1972 sa han bl.a. at «i de seinere år har vi provinsforfattere (for et idiotisk uttrykk!) over Østlandsområdet begynt å bruke dialekten vår med større sjøltillit og fortrøstning enn før. Og det tror jeg vi kan takke en enkelt mann for, nemlig Alf Prøysen. » (. . .) « . . . den skribent som har en levende dialekt å hente ordtilfang fra, han kan prise seg lykkelig. For når alt kommer til alt, så er det jo dialektene som er det egentlige språket her i landet, (...) den levende tunge, morsmålet, hjertets egen stemme . » (...) «Ja, riksmålets unektelig noe anemiske språklegeme kan så innerlig godt trenge til slike transfusjoner av røde blodlegemer fra dialektene. Og jeg synes det er meget fint og rosverdig at Landslaget for språklig samling oppmuntrer og honorerer nettopp en slik språkutvikling . »

Dag Solstad takka for prisen han fikk i 1982 med å si bl.a.: Radikalt bokmål er nå kommet på offensiven. (...) Jeg ser ingen grunn til at Språklig Samling ikke skal sette seg som mål å erstatte riksmålsprisene gjennom denne prisen.» Han fortalte at han til å begynne hadde kjent seg fratatt sitt opprinnelige vestfoldmål, men at han i bøkene sine hadde arbeidd for å finne tilbake til sine språklig-sosiale røtter, ikke ved å ta opp igjen vestfoldmålet han vokste opp med, men ved å forme ut et mer allmenngyldig folkelig skriftspråk med grunnlag i sentrale østlandske talemål.

Noe av det samme gav Tove Nilsen uttrykk for i 1984. Ho hadde begynt å skrive «pent» og skolefinkt, fortalte ho, men arbeidet hennes med å finne fram til et skrift-

språklig uttrykk for sitt opprinnelige språk hadde avdekt at ho hadde to stemmer/språk i seg. Det er det stadig flere i Norge som har, mente ho.

Einar Økland understrekte i 1985, da han fikk litteraturprisen, at «Eg er medlem av Noregs Mållag, ikkje av Landslaget for språklig samling. Men det går godt for Språklig Samling. Utviklinga går den vegen. Og eg ønskjer også at utviklinga skal gå imot ei språkleg samling. Sjølv legg eg vekt på å bruke ord som er felles for dei to målfornene i staden for å understreke distansen mellom dei.»

Pressedekning

Språklig Samlings litteraturpris har fått pressedekning og offentlig oppmerksomhet i svært varierende grad. Jamt over hadde den fortjent større oppmerksomhet, så stor som den er blitt, og så kvalitativt velgrunna den er av litteratur og språkfaglige «tungvektene» i prisjuryene.

Det kan se ut til at den fikk større oppmerksomhet til å begynne med. Det henger rimeligvis sammen med at den hadde nyhetas interesse, og at Landslaget for språklig samling som organisasjon gjorde mer av seg i den delen av det kulturpolitiske livet som dreidde seg om språkstridsspørsmål, enn tilfellet er i dag. Det siste tiåret har jo slike spørsmål i stor grad fått en mer perifer plass i den kulturpolitiske offentligheta. Så seint som i 1973 skapte prisen sterkt opprør i deler av den borgerlige pressa: «Morgenbladet», hadde brei omtale av prisen, som det året gikk til biskop Norderval, og fulgte opp dagene deretter med rein utskjelling av Landslaget for språklig samling og sammorsktanken. Ellers er det mitt inntrykk at arbeiderpressa har gitt breiere omtale av denne litteraturprisen enn løssalgsavisene. «Dagbladet» har via den liten eller ingen oppmerksomhet, mens «Aftenposten» forholdsvis regelmessig er til stede ved prisutdelingene og omtaler dem nøkternt. Det er for så vidt symptomatisk at da Hans Børli døde i august 1989, nevnte NRK at «Hans Børli mottok i alt 13 litteraturpriser, deriblant Litteraturkritikerprisen og Språklig Samlings pris»; «Arbeiderbladet» og NTB nevnte at han var innstilt til Nordisk Råds litteraturpris, og at han fikk Språklig Samlings pris vsa. Kritikerprisen, Doblougprisen og Ønskediktprisen. I den nekrologen kulturredaktøren i «Dagbladet» skreiv, var Språklig Samlings litteraturpris ikke funnet verdig å nevnes mellom disse andre prisene.

Ved hver prisutdeling rykker forlaga vanligvis inn annonser i de største avisene, der de gratulerer med prisen og nevner prisvinnerens aktuelle bøker. Det er et slags minimum av offentlig oppmerksomhet. Ellers er det tydelig at presse og kringkasting er mer interesserte når prisvinneren «har et navn». Hans Børli fikk stor oppmerksomhet i 1972. Det gjorde Dag Solstad òg i 1982; det var re-

portasjer og intervju i flere aviser, og NRK hadde innslag om prisutdelinga i flere nyhetssendinger i radio og fjernsyn og et større intervju med Solstad om prisen og språksynet hans i radioprogrammet «Kulturforum». Da Einar Økland fikk prisen i 1985, var det om lag like stor presedekning, bl.a. med intervju i radioprogrammet «Kulturturnytt».

Kulturjournalistene og de organ og institusjoner de arbeider for, synes med andre ord ikke å være så interessert i sjølve litteraturprisen. Oppmerksomheta deres synes å avhenge av om prisvinneren er en "kjendis" eller ikke. Det er beklagelig, for kvalitetsvurderingene er like strenge ved hvert valg av prisvinner, og de unge og mindre kjente vinnerne fortjener like stor oppmerksomhet som de som alt er kjente.

Slik sett er det mitt inntrykk at riksmålsprisene langt mer regelmessig har fått større og grundigere mediedekning de siste åra, uansett hvem prisvinnerne har vært, enn den Språklig Samlings litteraturpris har fått, enda riksmålsprisene verken er større eller kvalitativt "tyngre". Hver og en får tenke seg grunnen til at det er blitt slik. Språkpolitisk må den iallfall være. Er det avisenes og etermedienes redaksjonelle politikk å forfordle oppmerksomheta slik til riksmålsprisenes fordel? Eller er det de enkelte kulturjournalistenes egne språkpolitiske preferanser som ligger under?

Åssen dette enn måtte være, har Landslaget for språklig samling på si side ei stor og viktig oppgave i å spre opplysning om litteraturprisen. Jeg er sikker på at det er mange representanter for pressa og andre kulturinstitusjoner som ville være interessert i å være tilstede når prisutdelingene og rapportere om dem på ulike måter, om de bare fikk vite om den. La meg gi et eksempel: Så seint som i vår blei jeg kontakta av en representant for Norsk barnebokinstitutt, som reint tilfeldig hadde kommet til å høre om Språklig Samlings litteraturpris, og som gav uttrykk for stor overraskelse over prisens omfang og vinnere, ikke minst fordi den omfatta såpass mange som skreiv for barn og unge. Vedkommende sa uten videre ifra om at barnebokinstituttet gjerne ville inviteres til prisutdelingene og holdes orientert om prisvinnerne frametter. Jeg trur ganske enkelt det ikke er nok å sende ut ei tradisjonell pressemelding om pristildelingene; det er så mye papir som kommer i de aktuelle institusjonenes og personenes postkasser. Det må direkte og personlig kontakt til for å mobilisere større kulturjournalistisk og allmenn oppmerksomhet om prisen. Det koster tid og strev. Men prisen og de verdiene den honorerer og fremmer, fortjener den innsatsen. Og for Landslaget for språklig samling er litteraturprisen én av tre hovedpillarer, der kvartalskriftet "Språklig Samling" og representasjonen i Norsk språkråd er det to andre.

Tradisjon og brot i nynorsk ordtilfang¹

1. Kva med dei gode norske orda?

Eit viktig emne på siste årsmøtet i Norsk språkråd var nynorsk ordtilfang, og spørsmålet skal også opp att på eit ekstramøte i nynorskseksjonen i rådet til hausten. Diskusjonen gikk intenst på 1980-talet, og viktige aktstykkje er trykte i Lauvhjell 1983. I den nye diskusjonen har det komme innlegg i tidsskriftet Norskklæra i 1993 og i dei to siste numra av Språklig Samling.

I diskusjonen om ordtilfanget i nynorsk er det vanskelig å finne heilt nye argument. Mange av dei gamle argumenta går i reprise. Eitt av dei er at 'dei gode norske orda vil forsvinne dersom vi godtek dei «problematiske» lånorda' (ofte kalla «bokmålsord»).

Dette argumentet reiser to spørsmål. Det første gjeld om argumentet er relevant, eller vi kunne seie: om det er sterkt nok. Skal dette omsynet vege så tungt at ein må halde ute frå nynorsken dei orda som folk faktisk bruker i talemålet sitt (som krets, løfte osv.), dvs. det som er «hjartespråket» åt folk? Dette er eit politisk spørsmål, eit verdispørsmål. For at argumentet er relevant, taler det at nynorsken faktisk har hatt ein viss «overrisslingseffekt» på bokmålet siste hundreåret. Dessutan kan jo også dei nynorske særorda høre til morsmålet åt mange språkbrukarar, og dei kan trenge eit vern.

Det andre spørsmålet vi må reise, er om argumentet ovafor er gyldig, altså om det faktisk er slik at tradisjonelle ord dør ut om vi opnar for dei vanlege lånorda. Det bør vi kunne undersøkje, og denne artikkelen skal vere ein liten freistnad på det.

¹ Eg takkar Oddvar Nes for merknader til første versjon av denne artikkelen.

2. Empirisk test

Vi har jo alt sleppt inn i nynorsken mange lånord, og da kan vi prøve å lære av historia. Det finst ein måte å gjere det på, nemleg med å studere bruksfrekvensen av orda i nynorsktekstar. Eit hjelpemiddel vi har til rådvelde, er Per Vestbøstad (red): Nynorsk frekvensordbok. Dei vanlegaste orda i skriftleg nynorsk henta frå aviser, sakprosa og romanar 1978 - 84.

Eg skal nedafor ta nokre stikkprøver i denne ordboka. Det er gjort på den måten at eg først nemner frekvensen på lånordet som er godteke (= 'nyord'), og så stiller opp til høgre frekvensen på det tradisjonelle nynorskordet (= 'tradisjonsordet') som skal ha stått eller kan stå i fare for å bli konkurrert ut. (Det er ikkje alltid heilt opplagt kva gloser som tevlar med kvarandre, for innhaldet i to ord er sjeldan 100% samanfallande. For å bøte på dette har eg i ein del tilfelle sett opp fleire alternative ord. Til hjelp har eg brukt Magne Rommetveit: På godt norsk.)

Orda listar eg opp i kronologisk rekkefølge etter året som dei kom inn i den normerte nynorsken i. Hjelpemidla til tidfestinga er Oddvar Nes: Nokre affiks i nynorsk – mest om -heit, og G. Sannerholt og L. J. Aarhus: Moderne nynorsk ordforråd, og eg tek her med dei orda der det lett kan stillast opp parvise tilsvar mellom 'nyord' og 'tradisjonsord' (unnateke der frekvensen er 0 både i nyord og tradisjonsord).

Nyord	Tradisjonsord	Nyord	Tradisjonsord
1903:			
forlating 1	tilgiving 4 (men: forlatelse 2)	fornærma 6	krenkja 5
formå 2	greia 261 klara 163	fornøgd 16	nøgd 101
1912:		spøkjelse 2	skrømt 2
anbefala 3	tilrå 66		
vitjing 48	tilråding 77		
anbefaling 0			
gjesting 7			
angrep 17	åtak 51(jf. angripe 1)	besøkja 18	besøk 33
begynna 72	byrja 197	stifte 22	vitja 41
1920:		vitjing 48	skipe 153
beundra 5	ovundra 4		gjest 12
1939:			
belagleggja 5	kverrsetja 2		

Nyord	Tradisjonsord	Nyord	Tradisjonsord
<i>1945:</i>			
anførselsteikn (ut 1963) 0	hermeteikn 1	fruktbar 8	grøderik 0
bedøva 0	døyva 13		økslingsfør 0
erkjenning 10	vedgåing 0		fræv 0
	tilståing 2		
<i>1959:</i>			
anordning 0	føresegn 14	ansikt 53	andlet 114
	forskrift 6		
<i>1962:</i>			
bedra 0	svike 2	behov 125	trong 150
	narre 1	bestemme 150	avgjere 189
	lure 73	beundring 2	ovundring 0
bedrag 3	svik 8	brukbar 27	brukande 17
bedragar 0	svikar 3	erkjenne 19	brukeleg 4
behandle 42	handsame 53	geskjeftig 0	vedgå 62
behandling 44	handsaming 47	nybegynnar 0	drivande 18
	tilstå 5	nøyaktig 25	trottig 0
erklære 11	kunngjere 13	straffbar 3	nybyrjar 0
erklæring 1	kunngjering 4		næming 0
erstatning 23	vederlag 10		noggrann 4
	skadebot 0		grannsam 0
geskjeft 0	arbeid 1125		ulovleg 25
	syssel 0		uløyves 2
	yrke 33		
<i>1968:</i>			
beløp 14	sum 69	erobre 8	hæta 2
			hærsetje 1
<i>1980:</i>			
(Desse orda kom altså inn etter at delear av materialgrunnlaget for frekvensordboka var produsert.)			
angripar 1	åtakar 0	bestemming 0	avgjerd 79 (men: bestemmelse 1)
	overfallsmann 0	beundring 1	tilbedar 0
befolkning 18	folkesetnad 2	bevilling 3	løyve 59
	folk 1523	bevisst 11	medveten 43
befolkningstilvekst 0	folkeauke 3	bidrag 26	tilskot 159
begeistring 3	opppløding 0		hjelp 274
	eldhug 2	farbar 1	stønad 31
	glød 3	følbar 0	farande 14
	iver 9		merkande 3
begynnar 1	byrjar 0	gangbar 2	kjenneleg 0
begynning 0	byrjing 49		(men: føleleg 1)
	(men: begynnelse 4)		brukande 17
	førstning 12		brukeleg 4
bemannig 24	mannskap 35		brukandes 1
beredskap 4	vernebuing 1		
			farande 14
berømt 9	kjend 83	leilegheit 6	husvære 36
	kjent 161 osv.	merkbar 11	merkande 3
	vidgjeten 13	tidsmessig 8	kjenneleg 0
	namngjeten 3		tidhøveleg 7
beskjed 23	melding 110		

Det er sjølvsagt ein del vanskar med ei slik oppstilling. Éin går på «omskrivningane», der vala er eit substantiv på eine sida og eit uttrykk med verb + adjektiv eller eit heilt anna substantiv på hi sida. Slike tilfelle lèt seg oftast ikkje føre opp på fornuftig vis i ei slik liste. Men eit tilfelle som angripe kan likevel jamførast med gjere åtak på når ein ser både verb og substantiv i samanheng. (Her har vi forresten eit tilfelle av at det er nynorsken som er «substantivsjuk»!)

Vi treng ikkje gå djupare i slike metodiske problem, for statistikken viser i alle fall om orda er levande..

3. Konklusjon om dei historiske røynsle

a) Har så hypotesen om ein nær daude for tradisjonsorda slått til? Dei tilfella som ev. kunne styrkje denne hypotesen, måtte vere dei tradisjonsorda som her står oppførte med frekvensen 0, og som har eit «parord» med høg frekvens. Dersom nyordet òg har låg frekvens, kan det vere innhaldet i ordet som er skuld i den låge frekvensen, og ikkje det at det er eit tradisjonsord. Ei viss varsemnd må vi altså vise når vi les denne statistikken. Det bør gjelde ord som *ovundring*, *åtakar*, *overfallsmann*, *byrjar*, *næming*, *kjenneleg*; dei kan vi ikkje slutte oss til noko om.

Tydeleg lågare frekvens på tradisjonsordet enn på nyordet finn vi vel berre i dette tilfellet: *vernebuing*, som har frekvensen 0, mot *beredskap*, som har 4. Ordet *vernebuing* kan altså døy ut no når *beredskap* har komme inn.

Vi har eit interessant tilfelle med *fruktbar*, som har 8 belegg, mot 0 på *grøderik*, *økslingsfjør* og *fræv*. Her kan vi kanskje mistenkje *økslingsfjør* og *fræv* for å vere åt å døy ut i nynorsktradisjonen. Når det gjeld *grøderik*, vil eg likevel ikkje godta statistikken så lett, for eg har ei kjensle av at dette ordet framleis må vere vel så brukande som *fruktbar* dersom det er tale om konkret *grøde*, f.eks. om jord og gardar. Samtidig er det mogleg at ordet har fått ein litt høgtidleg dâm; det er i alle fall ikkje arkaisk i mine øyre. Det er derimot *fræv*. Om *økslingsfjør* kan brukast om f.eks. husdyr, veit eg ikkje; kan hende er dét ordet òg blitt arkaisk og altså truga på livet.

Orda *syssel* og *trottig* er òg oppførte med 0 i frekvens. Men det gjeld òg parorda *geskjeft* og *geskjeftig*. I dette tilfellet er nok både nyorda og tradisjonsorda stilistisk markerte og dei uttrykkjer ei positiv eller negativ holdning, og da er det normalt at dei har låg frekvens. (Men orda er verdifulle trass i det – eller nettopp pga. det.) Det er dei meir nøytrale synonyma *arbeid* og *drivande* som dominerer.

At *skadebot* har fått frekvensen 0, er overraskande. Her kan nyordet erstatning ha blitt litt teknisk prega, mens det meir beskrivande *skadebot* har fått ein stilistisk særvalør. Elles må vi sjølvsagt også ta med at erstatning har to hovudtydingar: *skadebot* og 'det å vere i staden for noko' (jf. samansetningen *kaffierstatning*, der parorda ikkje kan

brukast). Kva tyding som ligg bak frekvenstalet, veit vi ikkje.

Tradisjonsordet *noggrann* står med 4 i frekvens, og det er lite mot *nøyaktig* med 25. Kanskje er ordet truga, men det kan òg vere på veg over til eit høgare stillag. Før vi sluttar frå statistikken til orddaude, må vi altså ta omsyn til både semantiske og stilistiske nyansar som er utnytta. (Desse nyansane kan vere oppstått nettopp pga. nyorda.) Eg trur såleis heller ikkje at *tilbedar* er ute or språket, jamvel om det her har frekvensen 0. Ordet står også for ei tyding som *beundrar* ikkje kan dekkje (dvs. 'ein som tilber gud'), og derfor er ordet liv laga. (Ord av typen *oppgløding* skal eg komme tilbake til nedafor.)

Dermed kan vi konkludere så langt med at dei fire orda *vernebuing*, *fræv*, *økslingsfjør* og *skadebot* kanskje lir under at dei må tevla med nyord. Dei er kanskje blitt taparar. (Dette talar altså statistikken for, men språkkjensla mi har vanskeleg for å godta den konklusjonen når det gjeld *skadebot*.) Desse fire orda er dei einaste som kan tale til fordel for hypotesen.

Her bør vi òg føye til at det ikkje er unaturleg med ei viss ordutbyting. Det gode norske ordet *røre* har òg skuva ut det andre gode norske ordet *røyve*, *skake* er støyt ut ved hjelp av *riste* (og ikkje *ryste*), og *hærsetje* av *okkupere*.

b) Hovudkonklusjonen etter dette oversynet må derimot bli at tradisjonsorda står seg svært godt, ja, forbauande godt! Dét er eit nesten gjennomgåande resultat når vi samanliknar ordpara. Sia lenge før krigen har ordlistene innehalde ord som *anbefaling*, *angrep*, *besøk* og *besøkje*; og trass i at tre og fire generasjonar har bladd i desse ordlistene, har dei ikkje gløymt å bruke *tilråding*, *åtak*, *vitjing* og *vitje*. Det er nettopp dei siste orda som dominerer sterkt framleis! Og går vi til orda som har komme inn etter krigen, blir lista over dominerande tradisjonsord enda lengre. Mest suverene er *døyve*, *tilrå*, *andlet*, *byrje*, *fråsegn*, *vedgå*, *ulovleg*, *sum*, *byrjing*, *kjend*, *melding*, *avgjerd*, *løyve*, *medveten*, *tilskot*, *farande*, *brukande* og *husvære*. I sine par har desse meir enn den dobbelte frekvensen åt nyordet. Elles i lista òg er det normale at tradisjonsordet har høgare frekvens enn nyordet.

Her er det tydeleg tale om eit nynorsk ordtilfang som er gått inn i skrifttradisjonen, og orda går ikkje or bruk sjølv om dei har fått sterke konkurrentar. Situasjonen er vel heller at mange språkbrukarar nyttar tradisjonsord og nyord om einannan, t.d. til språkleg variasjon. Det må altså vere mest nærliggjande å slutte at språket er blitt rikare med opptaket av slike nyord som elles høyrer dagleg-talen til.

c) Konklusjonen om ein solid og sterk nynorsktradisjon blir òg underbygd med at ord som er lite utbreidde i talemålet, står seg overraskande godt i statistikken. Jamfør t.d. *nøgd*, som med sin frekvens på 101 ikkje er blitt utkonkurrert av det meir munnlege *fornøgd*, som etter 91

år i ordlistene ikkje har oppnådd høgare frekvens enn 16! Det er også fleire andre parallellar i lista ovafor. Den nynorske skrifttradisjonen er faktisk så sterk at han i generasjon etter generasjon greier å halde unna talemålsord!

d) Eit svært vanleg drag i lista ovafor er – som alt nemnt – at parorda har utvikla både semantiske og stilistiske nyansar. Det gjeld t.d. *fornærme* – *krenkje*, *bedøve* – *døyve*, *erkjening* – *vedgåing/tilståing*, *behov* – *trong*, *erklære* – *kunngjere*, osv. I slike høve kan ein seie at tradisjonsordet ofte har fått trongare tydingsområde enn før. Men ein bruker å rekne det som ein rikdom å ha fått fleire ord til å uttrykkje nyansar, og her er det tale om nyansar som talemålet alt har uttrykk for. Skrifttradisjonen er blitt rikare.

e) Kanskje kunne vi av lista ovafor slutte oss til noko om «mislykka» nyord? Nyorda *forlate* og *formå* frå 1903 har låge frekvensar, men representerer nok eit eige stillag i språket og er dermed ikkje blitt frekvente. Men ta t.d. ordet *anordning*, som kom inn i 1959. Det pressar ikkje ut verken *føresegn* eller *forskrift*. Men så er det vel heller ikkje noko folkeleg talemålsord? Eit slikt tilfelle som dette støttar altså ikkje påstandane om at det er presset frå Aftenposten og bokmålet som avgjer kva som blir nynorsk bruksspråk. Eg har heller ikkje tru på at *bevilling* så lett vil kunne slå igjennom. Nynorsken står tydeleg godt på egne føter.

f) Som ein bundel for seg kan vi ta orda: *begynning* og *bestemming*. Desse orda lever i talemålet med ordutgangen *-else*, og dei vil tydeleg ikkje så lett gli inn i nynorsk skriftmål med utgangen *-ing*. Det kan komme av at vi helst vil la ing-ord vise til ei verbalhandling, dvs. 'det å begynne' og 'det å bestemme'. *Bestemmelse* og *begynnelse* viser derimot til noko meir isolert og konkret. Kanskje *opppløding* òg kan reknast inn her, for det òg kan lettast oppfattast som 'det å bli oppplødd'. *Glød*, *iver* og *eldhug* som «reine substantiv» viser betre til sjølve sinnsstemninga. Dermed er det òg mogleg å skilje mellom t.d. 'oppdraging' og 'oppdragelse' (nemnt nedafor). Eit slikt skilje mellom ing-ord og andre substantiv kan sjå ut til å vere ein tendens i språket; men det vantar ikkje unntak.

Oppsummeringa må bli at nynorsken er eit så levande bruksspråk i dag at det har fått ein sterk skrifttradisjon, og den rasar ikkje saman om det kjem nye friske vindpustar. Dei innarbeidde orda har innhald og konnotasjonar som sikrar dei eit liv. Om vi ofte gjer rett i å klage og be om særtiltak for nynorsken, må vi ikkje gløyme den nokså vidfemnande bruken av nynorsk i dag. Nynorsk er meir sjølvsgd som bruksmål på fleire område enn nokon gong før. Vi gjer ein taktisk bommert om vi ikkje òg ser vår eigen styrke.

Ein kan spekulere på om ikkje ei «avpolitisering» av dei tradisjonelle flaggorda kan vere ein taktisk føremonn – av to grunnar: 1) Førestellinga om typiske 'bokmålsord' og typiske 'nynorskord' hindrar overrisslingseffekten på bokmålet ved at orda blir for politiske og stilistisk markerte. 2) Tvungen som dei tradisjonelle orda utgjer så lenge dei er eineformer, er ein provokasjon for mange brukarar. Blir kjensla av tvang for sterk, meinkar ho skaparevna som purismen appellerer til, altså gleda over å bruke heilnorske ord.

4. Skal skrifttradisjonen styre?

«Folkemålstilhengjarar» støyter ofte på motargumentet om at skrifttradisjonen har ein eigenverdi, og han skal vege tungt i normavgjerder. På bokmålssida er dette det tradisjonelle riksmålsargumentet. Dei politiske sidene av dette prinsippet skal vi hoppe over her.

Også på nynorsksida blir argumentet drege fram ved ymse høve. Det kunne vere interessant å sjå litt nærare på dei konkrete følgjene av det, på kva det ville seie å ta dette tradisjonsargumentet på alvor (men utan å ha støtta det prinsipielt). I ordtilfangssaka kan vi reise spørsmål om korleis forholdet er mellom normert ordtilfang og ordtilfanget i faktisk brukt nynorsk.

Nedafor skal eg vise bruksfrekvensen for ikkje tillatne ord i nynorsk, der frekvensen for det offisielle nynorskordet står i høgre spalte. Først kan vi ta dei som kom inn i nynorsk i 1988, og som altså var «ulovlege» da materialet til frekvensordsordboka kom til:

"Ulovlege"

Tradisjonsord

1988:

antrekk 1
begeistra 4
begripe 3

begripeleg 0

bevis 10
bevise 9

klede 90
oppplødd 7
skjöne 156
forstå 325
fatte 20
forståeleg 10
skjöneleg 2
prov 21
prove 19
påvise 16

"Ulovlege"

Tradisjonsord

erfare 10 r
erfaring 43
erobring 1
gebursdag 0
grådighet 0
nyheit 9

øyne 29
røynsle 91
hærtaking 0
siger 67
fødselsdag 3
åremålsdag 1
hækne 0
grådigskap 1
nyhende 8

Vi ser her at dei fleste orda som kom i 1988, var ein del av den nynorske skriftradisjonen alt før Språkrådet gjorde dei "lovlege".

Blant andre ord som "bankar på døra" til nynorskordlistene i dag – t.d. i eit framlegg til Norsk språkråd – er desse:

"Ulovlege"	Tradisjonsord	"Ulovlege"	Tradisjonsord
"Ulovlege": anerkjenne 4	Tradisjonsord godkjenne 194 akte 10	"Ulovlege" anvende 0	Tradisjonsord bruke 743 nytte 463
angå 10 anklage 3 anledning 7	gjelde 779 laste 19 høve 507 tilfelle 160	bederva 1 bedrøveleg 3	skjemd 2 trist 33 mismodig 0 love 132
anmelde 0	melde 204 (men: anmeldt 1)	bedyre 1 bedåre 0	trollbinde 4 synfaring 33
anmeldar 2 ansedd 0 anspent 3 antakeleg 2 antal 8 antaste 0	meldar 9 akta 7 truleg 273 tal 287 forgripe 0 mishandle 5 ymte 10	befare 4 befatte 0 befolke 2 befri 0	sysle 7 budsetje 20 fri 6 frigi 4 gåverik 3 givnad 5 talent 14
antyde 16 anvendt 1		begava 2 begavelse 0	gravleggje 10 omgrep 51 grunngi 19 (men: evingeleg 1)
begynnelse 4	byrjing 49 førstning 12 trenge 295	begripe 1 begrep 4 begrunne 4	grunngi 19 (men: evingeleg 1) tame 2 dugleik 6
behøve 0 beklage 22 bekrefte 7 bekymre 7 beleire 0	stadfeste 59 uroe 7 omleire 0 omlægre 0 omringe 5 omleiring 0	ferdigheit 1	overraske 53 samband 249 brottsverk 44 førebel 109 fåfengd 8
beleiring 2 belemre 0 belyse 0	bry 54 lyssetjing 0 (men: belyst 1) lysanlegg 7 forteljing 40 velkjend 30 vidgjeten 13	forbause 8 forbindelse 6 forbrytelse 0 foreløpig 1 forgjeves 1	forkjøling 1 krimsjuka 0 (men: krimsjuk 1) rådlaus 1 morosam 18
beretning 6 berømt 9	røre 59 hæarta 2 hærsetje 1 okkupere 15 sanse 7 smålåten 121 verne 61 (men: beskyttelse 1)	forlegen 0 fornøyeleg 1 fortsetje 36 forutsetje 6 friheit 7 følelse 1 henrette 0 henstille 4	føresetje 11 fridom 78 kjensle 104 avrette 3 be 371 oppmode 53 omsyn 192 tilvisning 1 godkjenne 194 stette 17 samtykkje 6 keisam 10 krins 83 berre 2110 storfe 5 krøter 11 lette 2 liding 30 likskap 21
berøre 8 besetje 1	sjå 3084	forkjølelse 0	
besinne 2 beskjeden 6 beskytte 0	tyde 145 røre 59 røyve 0 væpne 27	forleggen 0 fornøyeleg 1 fortsetje 36 forutsetje 6 friheit 7 følelse 1 henrette 0 henstille 4	
bestikke 0 besvime 0	mute 1 svime 2 dåne 1	forleggen 0 fornøyeleg 1 fortsetje 36 forutsetje 6 friheit 7 følelse 1 henrette 0 henstille 4	
betrakte 15 betru 2 bety 90 bevege 2	sjå 3084	forleggen 0 fornøyeleg 1 fortsetje 36 forutsetje 6 friheit 7 følelse 1 henrette 0 henstille 4	
bevæpne 0	tyde 145 røre 59 røyve 0 væpne 27	forleggen 0 fornøyeleg 1 fortsetje 36 forutsetje 6 friheit 7 følelse 1 henrette 0 henstille 4	

"Ulovlege"	Tradisjonsord	"Ulovlege"	Tradisjonsord
bilaag 1	vedlegg 1	løfte 8	lovnad 33
bolig 3	bustad 103	løpe 6	laupe 0
bryderi 2	bry 5		springe 226
ergrelse 0	(men: ergring 1)	omgivelse 0	omgivnad 10
evinneleg 0	øveleg 11	oppdragelse 0	oppdraging 1
	evig 34		
	oppseding 9	spise 1	ete 104
opprinneleg 14	opphaveleg 29	stavelse 0	staving 5
overbeskatte 0	overutnytte 0 (men: overbeskatning 1)	stebar 1	klatrar 0
	overetyde 35	størrelse 3	strevar 0
overbevise 2	peresonlegdom 11	svakheit 4	storleik 45
personlegheit 1	pla 36	tilfeldigheit 0	veikskap 5
pleie 3	reiar 9		slump 5
redar 0	rettferd 24	tillatelse 0	tilfelle 160
rettferdigheit 0	rett 230	uttalelse 4	løyve 59
rettigheit 2			fråsegn 50
			uttale 44
ryste 3	riste 41	vanskeligheit 1	vanske 146
	skake 7	verkelegheit 4	røynd 47
saligheit 1	sæle 3		røyndom 44
	frelse 22	værelse 0	rom 216
skikkelse 1	skapnad 3	ømfintleg 0	sår 23
skjebne 6	lagnad 19		nærtakande 1
skuffelse 3	vonbrot 13		

5. Konklusjon om dei faktisk brukte orda

I siste lista ser vi òg at somme av orda som i dag ber om signing av Språkrådet, alt har ansiennitet og tyngd, t.d. *fortsetje, krets, opprinneleg, bety* og *beklage*. Men på denne lista er det berre *antyde* som står sterkare enn det tilsvarende offisielle nynorskordet, altså *ymte*.

I denne lange oppstillinga ser vi igjen at tradisjonsorda er dei som står sterkast, og vi kan nok dra den konklusjonen at nynorskbrukarar i stor grad er lojale. Om denne lojaliteten går til autoriserte rettskrivingsvedtak, eller om han eigentleg går til den nynorske skriftmålskjensla som vi har fått bygd opp, er det ikkje råd å avgjere her på grunnlag av statistikk. Men denne «vente»-lista viser noko av det same som den historiske lista ovafor, nemleg ein dominans av tradisjonsord, men likevel eit lite innslag av kvardagsord som ikkje alltid er lette å unngå. Vi kan nok våge å hevde at desse «ulovlege» orda som er i faktisk bruk, ikkje er ord som berre har dukka opp i det siste fordi brukarane stadig tøyser seg litt lenger enn skinnfellen (= norma) rekk. Det skulle forundre meg om ikkje desse same «lovløysingane» var brukte for både ein og fleire generasjonar sia òg. Dei har nok vore ein del av den folkelege nynorske praksisen, og såleis ein del av den nynorske skriftradisjonen. Det kan gjelde ord som: *anerkjenne, angå, antyde, beklage, bekrefte, bekymre, berømt, beskjeden, bety, forbause, fortsetje, forutsetje, innvilge, krets, løfte, opprinneleg, skjebne, svakheit, verkelegheit* o.fl. Dei som argumenterer med skriftradisjonen, skulle sjå i nåde til desse orda om dei ville vere konsekvente i synet sitt.

Ein del av dei relativt frekvente orda har eg ikkje sett

opp noko «parord» til, fordi det ikkje svarer eitt enkelt ord til dei med same tyding og i same ordklassen. På nynorsk må ein skrive om *beklage* med *seie seg lei for* osv. Det er klart at det er uråd å bruke ei frekvensordbok til å jamføre enkeltord på eine sida med heile uttrykk på hi. Men det kan òg hende at nettopp denne meir innflokke omskrivingsstrategien som nynorsken legg på oss i somme høve, nettopp er ei årsak til at desse orda alt er brukte i skriftradisjonen. Når lovløysingane er daglegord i tale-målet, legg ein ei bær på folk når ein tvingar dei til å skrive om når dei tek pennen i handa. Frå lista ovafor gjeld dette desse orda: *beklage, betrakte, betru, fortsetje*. Dei har alle høge nok frekvensar til å bli sedde på som ein del av nynorsktradisjonen.

Oppstillingane ovafor kan kanskje gi støtte til påstanden om at kortare ord er meir tevfleføre enn lengre. Nyord *anførselsteikn* og *befolkningstilvekst* kan seiast å vere mislykka opptak. Om påstanden om kortorda er gyldig, kan her vere eit argument – for dei som ønskjer å vere varsame med opptaket – for at det ikkje hastar mest med å ta inn ord som *bevæpne, forbindelse, lettelse, rettferdigheit, rettigheit, vanskelegheit* osv.

6. Oppsummering

Denne vesle etterrøknaden har vist at det ikkje er noko enkelt samsvar mellom ordlistenynorsk og faktisk nynorsk språkbruk. Det vil seie at om ein godtek nyord, vil ikkje tradisjonelle synonym stå for fall – slik det blir hevda i ordtilfangsdisputtar. Samtidig kan det òg sjå ut til at ein del utbreidde folkelege lånord lever i nynorsktradisjonen sjølv om dei ikkje har fått plass i ordlistene.

'Nynorsknorm' og 'nynorsktradisjon' er altså to ikkje-identiske fenomen. Den innsikta bør verke inn på argumentasjonen i ordtilfangsspørsmålet.

Kva krefter som har etablert og held oppe den nynorske skriftradisjonen og det nynorske stilidelaet, er eit interessant forskingsområde. Lærarar, lærarskolelektorar, målideologar, journalistar, byråkratar, forfattarar, aviser, forlag osv. er instansar som har brynt praksis og holdningar mot kvarandre i lengre tid og dermed etablert ein del normer og ideal som få etter kvart stiller spørsmål til. Dermed har også nynorsken etablert sin kultur og sine verdiar, som viser stor tregleik. (Denne kulturen er somtid kalla «den nynorske offentlegeita».) Eg skal ikkje diskutere nærare kva som ligg i nynorsktradisjonen her. Å påvise at han eksisterer og at han er sterk, er det viktige.

Kva vil så skje om vi no opnar for ord som er vanlege i folkeleg talemål? Frå det vi har sett ovafor, ser det ikkje ut til at det kjem til å skje raske endringar i nynorsktradisjonen. Den jamne stilen blir stort sett som før, sjølv om dei orda som bankar på, truleg kjem til å få ein litt større frekvens. Tradisjonsorda vil leve vidare med få unntak; svært få av dei vi ser ovafor, vil døy ut. Mange av tradisjonsorda er òg talemålsord i dag, og er på den måten sikra den beste støtta. Helst kjem vi til å sjå at språkbrukarane vil nytte den største valfridommen i ordtilfanget til språkleg variasjon.

Tilråding illustrerer problemet med å spørje om ei godkjenning av *forgjeves*, *forskjell* og *skjebne* vil «ha alvorlege verknader for dei tradisjonelle orda» (s. 26). Frekvensordbokagir oss kanskje svaret: Desse nyorda kjem til å ha frekvensar kring 1, 17, og 6, mens tradisjonsordet fåfengd får kring 8, skilnad 100 og lagnad 19.

Når ord får leve side om side, kan det skje i ein del tilfelle at det utviklar seg *stilnyansar*. Slik kan det gå t.d. med *bevis* (godteke i 1988) og *prov*. Elles vil vi få ein del tilfelle av *nye semantiske nyansar* inn i nynorsken. Dialektane skil alt mellom *bety* og *tyde*, *tillatelse* og *løyve*, mange òg mellom *uttalelse* og *uttale*; det er nynorsknorma i dag som tvingar oss til å bruke eitt ord for to tydingar her. Opnar nynorsk for eit nyord *bety*, fører ikkje det til at *tyde* døyr ut. Det er eit fullt levande ord i talemålet. Med

å opne for fleire folkelege ord, vil nynorsk ordforråd bli rikare. Tilbodet blir større for dei mange. Dei få som har evner til å dyrke dei puristiske orda og nytte dei i ein kreativ og presis stil, har ikkje mist eitt einaste ord; dei kan halde fram som før, og dei kan vere førebilete for andre. Dei som ikkje har same givnadene, kan vanskeleg bli kreative under eit press frå ei forbodslinje.

Eit viktig mål med å opne ordtilfanget er å ta brodden av sterkaste motargumentet: at nynorsken ikkje godtek folkemålet, at han ikkje lever opp til sin eigen ideologi. Fjernar vi dette motargumentet, kan det bli lettare å komme politisk på offensiven. Men aller viktigast med ein meir konsekvent folkemålspolitikk er at han vil gi språkbrukarane sterkare tillit til sitt eige språkgrunnlag. Desse omsyna kan samlast i eit sitat frå innstillinga frå 1983 om ordtilfanget i nynorsk (*Tilråding*):

«Ei opnare haldning mot det som er kvardagsleg nært for desse arbeidarane i kulturhagen, vil setja nynorsken endå betre i stand til å tene dei ideala han er skapt og utvikla for å tene. Å opne norma meir for det alle veit er daglegmålet i alderen for fjernsyn og andre massemedium, vil vera å ta frå alle desse pliktbundne arbeidsfolka ei bør som dei helst burde sleppe å bera. Dette vil vera ei hjelp til å lata nynorsk meir fullt og heilt få den plassen målet var tenkt å ha. Det nynorske skriftspråket skal no som før frigjera voksterkreftene i daglegmålet.» (*Tilråding* s. 44.)

Litteratur

- Lauvhjell, Arne (red.) 1983: *Heit strid om nynorsk. Dokument og meiningar* 1980-83. Oslo: Novus.
- Nes, Oddvar 1984. *Om nokre affiks i nynorsk – mest om -heit*. (2. utg.) Bergen: Nordisk institutt.
- Rommetveit, Magne 1986. *På godt norsk. Synonymordbok med omsetjingar frå bokmål til nynorsk*. (2. utg.) Oslo: NKS-Forlaget.
- Sannerholt, G og L. J. Aarhus 1992: *Moderne nynorsk ordforråd. «Anbehetelse»-ord i nynorsk*. Oslo: Norspråk.
- Tilråding* = Kjell Venås, Andreas Bjørkum, Alf Hellevik, Lars S. Vikør og Dagfinn Worren: «Tilråding om ordtilfanget i nynorsk.» I: Lauvhjell 1983.
- Vestbøstad, Per 1989. *Nynorsk frekvensordbok. Dei vanlegaste orda i skriftleg nynorsk henta frå aviser, sakprosa og romanar 1978 - 84*. Bergen: Alma Mater.

Arne Torp intervjuer Helge Gundersen:

Ung mann med huet på rett plass og begge beina på jorda

LSS har valgt ny leder, Helge Gundersen er navnet, fra Rygge ved Moss og 29 år. Dermed må en vel kunne si at det er en ny generasjon som overtar, ettersom den nye sjefen er bare godt og vel halvparten så gammel som forgjengeren. Når det gjelder faglig bakgrunn, er det derimot neppe riktig å si at Helge innvarsler noen ny æra, for i likhet med flere av oss andre i sentralstyret er også Helge filolog med norsk hovedfag.

Hovedoppgava hans hadde den noe mystiske, men spennende tittelen *Linjedansere og pantomime på sirkhus* og handla om det vi ser flere eksempler på i tittelen, nemlig såkalt folkeetymologi, dvs. ordformer som *badeseng* for *basseng* og *nøyansert* for *nyansert* (jf. *nøye*). Viss noen tviler på at slike "misforståelser" kan være et verdig emne for ei akademisk avhandling, bør de lese Helges hovedoppgave, for der blir disse "sprogets visne blomster", som

de også har blitt kalt, tatt virkelig alvorlig, samtidig som behandlingen heller ikke mangler lun humor, der det er på sin plass.

Men tilbake til fenomenet overrepresentasjon av norskfilologer i LSS — *hva trur du egentlig det kommer av, Helge, at LSS ser ut til å rekruttere mange flere norskfilologer enn de to andre språkpolitiske organisasjonene, trass i at de har langt flere medlemmer enn oss?*

— Vi kan iallfall si at standpunktet vårt og laget vårt har blitt mye mindre kjent blant folk flest de siste tredeve åra, og da er det naturlig at uforholdsmessig mange av medlemmene våre har fått vite om oss når de har studert eller jobba med norsk språk og norsk språksituasjon. Om det absolutte tallet på norskfilologer er større hos oss enn i de andre organisasjonene, veit jeg ikke noe om.

— *Kan du fortelle litt om når og hvorfor du bestemte deg for å arbeide i LSS?*

— Jeg blei interessert i språkpolitikk da jeg kom over Språklig Samling på skolebiblioteket på videregående. Etter at jeg hadde flytta til Oslo og begynt å studere, kom jeg med i laget.

— *Du kommer fra Østfold, men snakker ikke østfolddialekt?*

— En kan vel si jeg snakker det som du kaller «udanna østnorsk», og jeg krever retten til å være stolt av dialekten min, jeg òg. Jeg finner meg ikke i at tradisjonister stempler denne dialekten som «vakling», «utvanning», «bokmål» osv. Sjøl om jeg sier bannan og banan om hverandre, føler jeg meg ikke spesielt «vaklevoren» og «ustø».

— *Hva synes du har vært den største språkpolitiske skuffelsen i di levetid?*

— Skal en ta det med «mi levetid» bokstavelig, må det bli det som skjedde med språkpolitikken på sekstitallet da jeg var nyfødt, for å si det sånn. Samnorsklinja tapte drastisk i oppslutning. Jeg kan ikke peke ut noen enkeltsak fra tida etter at jeg begynte å følge med i språkpolitikken i 1982 (trur jeg det var). Kanskje det verste er det som ikke har skjedd, men som burde ha gjort det.

— *Og hva synes du har vært mest gledelig?*

— Også her er det vanskelig å peke ut noe. Men setningsbygninga i bokmål har jo fortsatt å gå i retning av stilidealet i nynorsk. Det er likevel på talemålssida det virkelig har skjedd gledelige ting i mi levetid. Jeg tenker selvfølgelig på "dialektrevolusjonen". På grunn av den er jeg glad jeg er født i 1965.

— *Åssen er du fornøyd med det LSS har fått til i de siste åra?*

— Det er synd at det er så få som gjør noe, og at de somgjør noe, ikke har anledning til å gjøre mer. Dessuten er det vanskelig å vite hva en skal gjøre. Det får bli svaret mitt!

— *Hvilke utfordringer ser du laget i de nærmeste åra?*

— Det mest prosaiske er å få ut fire gode nummer av bladet vårt i året til rett tid. Men du tenkte kanskje på noe utover dette minimumet. Å nå ut blant skoleelever og studenter kan kanskje være ei utfordring. Jeg er lite lysten på å komme med storslagen svada om utfordringer mot år 2000 og sånt, men det er viktig å holde i hevd og utvikle bevisstheta hos folk om at skriftspråket skal bygge på talespråket og at vi har et valg mellom ulike typer talemål i den sammenhengen. Ellers kan skriftspråket begynne å leve sitt eget konservative liv. Dette siste ser vi vel klare tendenser til allerede, f.eks. i fagnemnda i Språkrådet.

— *Åssen vurderer du den språkpolitiske situasjonen i dag — når kommer samnorsken, og åssen kommer den til å se ut?*

— Til hvilket tidspunkt samnorsken eventuelt kommer og åssen den da ser ut, har jeg ikke så mye konkret å si om. Noen påstår at samnorsken så smått er i anmarsj. De peker da på sånne ting som en reklame med a-endelse de har sett på et bilverksted i Bærum. Men jeg veit ikke, jeg. Språksituasjonen virker temmelig fastlåst nå, men på lengre sikt trur jeg slett ikke at håpet er ute om at skriftspråket skal bli radikaliserert. Det kan iallfall se ut til at talemålet er i bevegelse. Moderne, "folkelig" landsdelsmål av bymessig opphav går fram — noe som jeg veit at ikke minst du er opptatt av. Viss en type talemål vinner terreng, kan det kanskje tenkes at det kommer krav om at dette målet skal være bedre representert i skriftspråket. Men det forutsetter at sånne som oss hele tida står på for å radikaliserere det språkpolitiske klimaet. Vi bør stå for en rakygga samnorskpolitikk — uten at jeg mener vi skal gjøre oss «useriøse» ved å bombardere Språkrådet med ultraradikale rettskrivingsforslag.

Nei, useriøse forslag er det så visst ingen fare for at det skal komme mange av fra LSS med den sindige (ikke sinte!) unge mann fra Rygge ved roret. Derimot trur jeg vi kan vente oss en del veloverveide og gjennomtenkte utspill fra den nye lederen. Jeg synes vi har grunn til å gratulere oss sjøl i Landslaget med valget av Helge Gundersen!

Aftenposten og "fri sprogutvikling"

Som mange sikkert har lagt merke til, har Aftenposten i det seinere løsna litt på slipsknuten når det gjelder språkforma, det vil si at de nå tillater en god del former i spaltene som en aldri så der i gården for bare få år sia. Dette gjelder bl.a. flere av de berømte såkalte faneorda som riksmålsbevegelsen kjempa innbitt for på 50- og 60-tallet, som *nu*, *etter*, *sne* og *sprog*. Ikke så å forstå at disse formene er forsvunnet fra avisa — rett som det er, dukker de opp igjen — men minst like ofte ser en i dag de offisielle bokmålsformene *nå*, *etter*, *snø* og *språk*.

Derimot kan det se ut som om de har stramma til når det gjelder språkforma på debattsidene. For en del år sia klarte jeg å få et innlegg på trykk i Aftenposten på noe som i hvert fall etter avisas daværende standard måtte være rykende radikalt bokmål. I et brev til redaksjonen hadde jeg nemlig gjort uttrykkelig oppmerksom på at det var slik jeg ville ha innlegget mitt trykt — jeg siterte til og med Riksmålsforbundets slagord «fri sprogutvikling», og det ble altså respektert — den gangen.

Men ikke så i dag. I januar i år skreiv jeg et innlegg og gjorde igjen oppmerksom på at jeg ikke ville at de skulle tukle med språket, spesielt fordi stykket gjaldt språkpolitiske saker, og i vår språksituasjon er det ikke til å komme forbi at en også toner flagg ved valg av egen språkform, enten en vil det eller ei. Men den gang ei. Jeg fikk om sider innlegget i retur, angivelig fordi det var for langt, og det var det sikkert — det viktigste dersom

en vil se innlegget sitt på trykk i ei avis i dag, er å skrive kort — om du har noe fornuftig å si, er helt underordna, ser det ut til. Men i returbrevet fra debattredaktøren sto det også følgende:

Hva sprogformen angår er det så at vi har våre normer, også i leserpaltene. Det står ikke enhver fritt å skrive «sitt» norsk. Vi forbeholder oss med andre ord rett til i noen grad å «tukle» — om nå det er ordet. Nynorsk er selvsagt greit.

Når det gjelder redaktørens reservasjon overfor ordet tukle, kan jeg fortelle de som ikke måtte være gamle nok til å ha opplevd det sjøl at nettopp tukle var standarduttrykket riksmålsbevegelsen brukte for å karakterisere det som f.eks. lesebokforfattere gjorde når de "moderniserte" eldre skjønnlitteratur. Og det var kanskje i og for seg rimelig nok — riksmålsfolk har jo alltid ment at dikternes språk er hellig. Et leserinnlegg fra en skarve filolog er derimot noe helt annet — vi filologer er jo nærmest pr. definisjon språklige klovner, som sikkert kan ha godt av å få litt stilistisk hjelp av staben i Aftenposten.

Etter denne klare beskjeden fra debattredaktøren var det ikke vanskelig for meg å ta avgjørelsen om å skrive det forkorta innlegget på nynorsk, og deretter kom det faktisk også inn uten flere dikkedarer.

Denne episoden viser hva slagordet «fri sprogutvikling» betyr i praksis: Det er frihet for Aftenposten til å bestemme hva slags språk folk skal få lov til å lese der — også i leserinnlegga

Helge Gundersen:

To samanblandingar

I diverse språkpolitiske debattar, og også i språkfaglige samanhengar, blir ofte skitt og kanel blanda saman, slik at ein kronglar til saksforholda. Her skal eg ta for meg to slike samanblandingar. Den første gjeld forholdet mellom dialekt og skriftspråk, mens den andre gjeld forholdet mellom ulike slags talemål.

1. Dialekt og skriftspråk

Her vil eg ta opp ei «falsk» motsetning. Med det meiner eg at ein sett to ting opp mot kvarandre som hører heime på ulike «aksar» eller i ulike dimensjonar. Dei to argumenta er:

– *Elevane skal skrive i veg slik dei snakkar. Dei har bare å sette sine egne talemålsformer ned på papiret.*

– *Nei, skriftspråk må læras. Ein må lære ein normal og følgje han. Skriftspråket treng derfor ikkje å bygge noe særlig på talemålet til skrivaren eller ikkje ein gong på talemålet til fleirtalet i Norge.*

Det første synet har ein del velmeinande pedagogar stått for. (Skrivepedagogen m.m. Frøydis Hertzberg tok eit velbegrunna sjølvoppgjør her på ei doktorgradsførelsesning for eit par år sia.) Det andre synet kan bli brukt av tradisjonalar av ulike avskygningar for å rettferdiggjøre at dei ikkje går inn for å la skriftspråket bygge på fleirtalet sitt talemål. Innlegga til Elin Bonde og Einfrid Perstølen i boka *Heit strid om nynorsk* (red. Arne Lauvhjell)

om ordforrådet i nynorsk, kan kanskje vere eit eksempel på dei to posisjonane.

Dei verkelege motsetningspara er:

– *Er det bare å skrive i veg eller må ein «lære» skriftspråket?*

– *Må skriftspråket bygge eller ikkje bygge på talemålet til folk flest?*

Den faglige og politisk korrekte konklusjonen her er at skriftspråk må læras, og det skriftspråket ein må lære, bør bygge på talemålet til folk flest. Da får ein både i pose og sekk. Skriveprosessen er nokså ulik taleprosessen, slik at det ikkje held å skrive i veg. (Men å gjøre seg kjent med prinsippa bak bokstavane i ei talemålsbasert skriftopplæring i 1. klasse på barneskolen, er bra. Det er kva ein seinare gjør, spørsmålet står om.) Likevel er det eit klart samband mellom tale og skrift, noe dei mange talemålskorrelerte skriftspråksavvika som elevane gjør, vitnar om. At skriftspråket står fjernt frå talen, er altså også noe som er pedagogisk uheldig.

2. «Vakling» i talemålet

Den andre samanblandinga kan vi kanskje sortere inn under «tendensiøs metaforikk». Dette er bakgrunnen:

Dei gamle dialektane i avsidesliggende strøk er nokså «faste», mens stasjonsbymål av ulik slag er meir «lause», dvs. at ein kan veksle fritt mellom ulike former. F.eks. kan ein bruke dativ og ikkje bruke dativ

(der det «skulle» ha vori dativ) i annakvar setning, eller ein kan seie bannan og banan om kvarandre.

I dialektbeskrivelsar og andre samanhengar blir denne vekslinga mellom former gjerne kalla «vakling», «ustøleik» osv. Denne ordbruket gjer at ein assosierer til at talarane ikkje «greier» å snakke «rein» dialekt, dei »blander» to system, knotar.

Som mange andre også har peikt på, er dette ein uheldig måte å sjå det på. Knotete og vaklevorene er heller den talaren som ikkje synes at eigen bakgrunn er god nok og derfor anstrenger seg for å putte prestisjeformer inn i talemålet sitt. Det kan f.eks. vere ein talar frå Oslo aust som seier «hun», «kastet» osv. når han eller (oftare) ho snakkar med folk

frå Oslo vest. Talarar som derimot snakkar eit naturleg stasjonsbymål, har ganske enkelt fleire alternative former på repertoaret sitt, i «hjarterpråket» sitt, og er ikkje noe meir ustøe enn dei som bare har eitt alternativ, f.eks. alltid bannan. Noen lingvistar snakkar om at dialektar kan vere meir eller mindre fokuserte eller diffuse, og det gir meir nøytralt uttrykk for kva det dreier seg om. Tradisjonelle bygdedialektar er gjerne utprega fokuserte («faste»), mens nyare stasjonsbymål er mindre fokuserte, utan at brukarane er noe spesielt «vaklevorne» for det.

Ein må altså skilje mellom at ein har ein mindre fokusert dialekt (med ein del «valfrie» former) og at ein virkelig knotar, går utafør dialekten sin fordi ein ikkje synes at han er bra nok.

Arne Torp:

Lillehammer-OL: Gull til den udanna østnorsken

Vanligvis ser og hører jeg svært lite på sportsprogrammer i massemedia. Men OL er jo ikke et helt alminnelig idrettsstevne, så i likhet med de aller fleste andre har jeg faktisk fått med meg en god del av sendingene fra Lillehammer, og særlig da kveldsprogrammet Vindu mot Lillehammer.

At OL var en gedigen folkefest, veit alle, og at Koss og Co. sannsynligvis har levert den mest solide norgesreklame sia Fridtjof Nansen seilte med Fram og seinere redda armenere, har nok også de fleste fått med seg. Derimot er det kanskje ikke så mange som har tenkt over at de samme gutta antagelig også har gjort mer for å heve statusen for folkelig norsk talemål enn vi i Språklig samling noen gang vil kunne drømme om, og det har de gjort ved rett og slett å være seg sjøl og prate som de gjør. Jeg vil f.eks. tru at det ikke blir like lett å få folk til automatisk å forbinde trykk på første stavelse i fremmedord med lasaroner og Stutum-typer etter at Johan Olav Koss har snakka om sitt engasjement for Olympic Aid. For ikke å snakke om «det platte, aldeles pøbelagtige -a», som P.A. Munch omkring 1850 så riktig konstaterte at en fortrinnsvis fant «hos den lavere Pøbel i den mere bedævede Egne» — denne lyden har faktisk dominert sendingene i en grad som burde fått riksmålsfolk av den gamle skolen til å skrive rasende brev til «Kringkastningen». Og disse a-formene blir såvisst ikke bare servert av de kjekke unge mennene fra Romerike og deromkring — nei, ikke en gang den «østlandiserte» telemarkingen Flatland unnsar seg for å slå til med a-former

Dannet sprogbruker etter fjernsyns intervju med udanna Norsk OL-vinner.

i fleng, og han er såmenn ikke den eneste blant programlederne som velter seg i den slags folkelighet.

Når ingen ennå har klaga på dette, såvidt jeg kjenner til, tar jeg det som et uttrykk for at folk flest, inklusive storparten av riksmålsbevegelsen, ikke synes det er det minste «rart» med a-former i dag, verken i hunkjønnsord som boka eller i fortidsformer som kasta. Det siste gjelder vel å merke i talemålet — forma kasta er fremdeles en sjelden fugl å se i skrift på bokmål — merkelig nok. Men bare vent — «Flatland-effekten» vil nok kunne endre på det...

At denne folkelige OL-effekten også kan virke på skriftspråket mener jeg å ha fått bekrefte i dag (27/2) da jeg leste et intervju i Aftenposten med nettopp Koss — The Boss. Intervjuer var journalist Jan E. Hansen, kjent som innbitt riksmålsmann, og i sjølve artikkelen var naturligvis f.eks. faneordet etter på plass (men ikke nu!). Men når Hansen siterte Koss, stod det faktisk sjøl og treninga, og det uten antydning til ironiske eller andre slags hermetegn! Jeg vil sjølsagt ikke påstå at Hansen her hadde kasta seg ut i noe som ligner radikalt bokmål, og ei svale gjør som kjent ingen sommer, men allikevel... (Og dessuten var det altså to...)

Når en riksmålsjournalist kan finn på å skrive slik i landets største riksmålsavis, hva kan vi ikke da vente oss andre steder?? Takk Johan Olav, Espen, Thomas og hva dere nå heter alle sammen, takk for den innsatsen dere har gjort for folkelig norsk mål. For å si det på internasjonalt udanna østnorsk: Vi har vinni!

Av Jostein Krokvik

Liten merknad til Lars S. Vikør

Lars S. Vikør skal ha takk for den utfølege og saklege umtalen i *Språklig Samling* nr. 4/1993 av boki mi «*Ny Hungervekja og Jahn Prah*» som kom i 1993. At Vikør og eg kanskje ser litt ulikt på sumt, er ikkje meir enn rimeleg, og slikt skal berre godtakast. Men Vikør hev ein stad ein påstand som eg ikkje utan vidare kan vera samd i. Me les: «Krokvik er heller ikkje fri for å fuske litt når han seier at Trøndelag og Nord-Noreg kasta ut nynorsken etter 1938-reforma urtan å seie at målforma kom inn i store delar av desse landsdelane etter denne reforma og så vart kasta ut att etter krigen».

Eg seier det ikkje nett slik, i ei reint hypotetisk dryfting av lagnaden for nynorsk under ulike tenkjelege vilkår, skriv eg side 156 ordrett: «I trønderske byder førde dei tidleg på 1900-talet inn den tradisjonelle nynorsken med i-målsformer. I 1938 gjorde dei i røyndi a-målet eignerådane og fikka målteknotokratisk i hop ei skriftform som skulde liggia talemålet i Trøndelag nærare. Då kasta trønedebygdene ut nynorsken.»

Dette er rett nok ihoptrengt, men eg kan ikkje sjå at det er fusk. Fem trønedebygger i Innherad hadde alt ved hundreårsskiftet ført inn nynorsk - med det tradisjonelle i-målet. Tidleg på 1900-talet kom so fleire bygger til. Dette byggjer eg på opplysningar i Peder Hovdan: «*Eit norsk Noreg*» (1947, side 91—94); Almenningen og Lien: «*Striden for nynorsk bruksmål*» (1978, side 19—24); «*Målreising i 75 år*» (1981, side 357).

Slike trønedebygger førde inn i-mål og kasta i etterkrigstidi ut a-mål. Det var dette eg sikta til, og um ordleggjingi mi var stuttforma, trur eg ikkje ho er rang.

Ei onnor sak er at i tidi 1937—1944 tok andre krinsar i bruk nynorsk som dei etter krigen kasta ut att. Likevel vil eg her minna um at 1938-målet knapt kom inn i skulen med full tyngd før etter krigen. Det var ei stegvis innføring i skulen av målet i 1938 og 1939. Men i 1940 kom krig og okkupasjon med mange slag flytande tilhøve. NS-styremaktene kom med ei eigi rettskriving i 1941. Kor vel denne rettskrivingi slo gjenom i skulen, skal få vera eit ope spørsmål, og truleg skilde dette seg frå skule til skule. Men til vanleg var det denne rettskrivingi folk såg på prent. No meiner eg ikkje med dette at 1938-målet var einaste grunn til den katastrofale nedgangen for nynorsk (frå 34,1% til 16-17%), kanskje ikkje nokon hovudregel heller. Årsakssamanhengen er nok meir innflokt og mangslungen enn som so. Men 1938-målet førde til indre strid hjå målfolk, og løyste sume stad ut likesæle, mismod og apati. Verknaden i skulen kunde slik berre vera negativ, og dette høyrer med i årsakssamanhengen. Klårt er det at 1938-målet ikkje kan vera grunn til nokon varande framgang for nynorsk, for nokon slik framgang ekstsisterer ikkje. Det var eit blaff.

Dette vart kanskje meir enn ein liten merknad, det vart visst frami-mot polemisk. Du må ha meg orsaka, kjære Lars S. Vikør.

SPRÅKLIG SAMLING

Returadresse:

Postboks 636 Sentrum, 0106 OSLO 1

Ernst Håkon Jahr
Fyllingsveien 63
8100 KVALØYSLETTA

Innhald

Redaksjonelt	2
Pressemelding, litteraturprisen 1993	3
Tale ved overrekkelsen av Pål Styrk Hansen	3
Tale fra prisjuryen ved Anne-Ma Grønlie	4
Intervju med prisvinneren.....	5
Språklig samlings litteraturpris av Greirr Wiggen.....	6
Tradisjon og brot i nynorsk ordtilfang, av Helge Sandøy.....	10
«Ung mann ...», Arne Torp intervjuer Helge Gundersen.....	16
Aftenposten og fri spogutvikling, av Arne Torp	18
To samanblandingar. Av Helge Gundersen.....	18
Lillehammer-OL: Gull til den udanna østnorsken, av Arne Torp	19
Liten merknad til Lars S. Vikør, av Jostein Krokvik.....	19